

Nr 1.

Ankom till riksdagens kansli den 21 april 1925 kl. 1 em.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående kolonisationsfrågans inriktande på rikets kolonisation.

Uti en inom första kammaren väckt motion, nr 164, har herr *Lindhagen* med instämmande beträffande motionens yrkande av herrar *Luterkort, Waller, Alexius Björkman, Ström* och *Carl E. Eriksson* hemställt, att riksdagen ville *dels* uttala sig för, att kolonisationsfrågan inriktades på rikets kolonisation och att detta borde ske genom en allmän av staten ledd nybyggesverksamhet, och *dels* för ändamålet för egen del besluta eller hos Konungen begära en lagstiftning i huvudsaklig anslutning till grunderna för jordkommissionens förslag till lag om statsåtgärder för bildandet av nya jordbruk.

Enahanda yrkanden hava framställts uti en inom andra kammaren väckt motion, nr 169, av herrar *Pettersson* i Hällbacken, *Månsson* i Hagaström, *Jonsson* i Eskilstuna, *Pettersson* i Köping, *Sundström, Brännberg, Hedvall, Olsson* i Rödningberg, *Molander, Englund, Fast, Lindberg, Wagnsson, Venerström, Granath, Västberg, Ward, Hallén, Högström, Andersson* i Falkenberg och *Norling* i Lesjöfors.

Motionerna, vilka hänvisats till lagutskott och överlämnats till andra lagutskottet, hava sedermera enligt överenskommelse mellan sistnämnda utskott och jordbruksutskottet hänskjutits till behandling i sammansatt andra lag- och jordbruksutskott.

Den av staten direkt ledda och understödda kolonisationen — varmed man plägar förstå uppodling och bebyggande av förut obruten mark i och för bildande av nya jordbruk — har hittills varit begränsad till kronoparker i Norrland och Dalarna. Enligt beslut vid 1918 års riksdag har därstädes en försökskolonisation bedrivits. Efter utredningar, huvudsakligen av kolonisationskommittén, som den 31 maj 1922 avgav slutligt betänkande (statens

Kolonisation å kronoparker i Norrland och Dalarna.

offentliga utredningar 1922:22), har Kungl. Maj:t i proposition nr 90 till innevarande års riksdag framlagt förslag till ordnande av fortsatt kolonisation å kronoparker i Norrland och Dalarna.

Förslaget innehåller bland annat följande: Å därtill lämplig mark å kronoparker inom de sex nordligaste länen må jordlägenheter (kolonat) upplåtas till uppodling och bebyggande i syfte att befrämja uppkomst av jordbruk och egna hem, avsedda i främsta rummet för ortens befolkning. Till kolonat bör läggas odlingsmark, i regel ej understigande 8 och ej överstigande 17 hektar, ävensom visst skogsskifte. Innehavaren tillförsäkras viss rätt till byggnadsvirke, vedbrand, bete m. m. å kringliggande kronoskog. Genom statens försorg anläggas huvuddiken för odlingsmarkens torrläggning samt utfartsvägar. Penningbidrag lämnas för uppförande av åbyggnader och för den första odlingens verkställande. Lån kunna beviljas för inköp av kreatur och jordbruksredskap. Efter vissa frihetsår erlägges en efter lågt procenttal beräknad lega för kolonatet, som kan av kolonist mot en på angivet sätt beräknad köpesumma — avsedd att återbetalas under lång tid — inlösas med äganderätt sedan föreskrivna byggnads- och odlingsarbeten utförts. För handläggning av frågor om kolonisationsåtgärder å berörda kronoparker skulle särskilda kolonisationsnämnder tillsättas i de sex nordligaste länen.

Jordupplåtelser från kronans jordbruksdomäner.

För bildande av egna hem och mindre jordbruk verkställas successiva upplåtelser från kronans, huvudsakligen i södra och mellersta Sverige belägna, jordbruksegendomar enligt bestämmelser, som antagits av riksdagen och intagits i kungörelserna nr 271/1913, 728/1919 och 131/1923. Dessa upplåtelser avse i allmänhet försäljning av redan odlad jord, nämligen smärre lägenheter eller styckningsdelar av medelstora eller större kronoegendomar.

Egnahems-lånerörelsen.

I syfte att bereda tillfälle för mindre bemedlade arbetare och med dem likställda att på landsbygden förvärva egna hem inrättades vid 1904 års riksdag egnahemslånefonden. De därvid antagna bestämmelserna för den sålunda beslutade statliga egnahemslånerörelsen hava under årens lopp tid efter annan ändrats. Lånerörelsen regleras för närvarande genom bestämmelser, av vilka de huvudsakliga återfinnas i kungörelserna nr 483/1919, nr 127/1920 och nr 126/1923.

Egnahemslån utlämnas genom särskilda låneförmedlare (hushållningssällskapen i riket m. fl.) till enskilda låntagare för förvärvande av antingen jordbruks- eller bostadslägenhet. I fråga om jordbrukslägenheter gäller, att lån ej får utgå till högre belopp än $\frac{5}{6}$ av det beräknade värdet å jorden jämte därå befintliga eller för uppförande avsedda byggnader. Ränta erlägges från lyftningsdagen, utgående med 4 % under de fem första åren och därefter med $4\frac{3}{4}$ %.

Med hänsyn till att lånerörelsen på åtskilliga håll allt för litet tillgodosåg det verkliga nyskapandet av jordbruk, stadgades vid 1923 års riksdag, att det skulle åligga låneförmedlarna att vid fördelningen av egnahemslån för jordbrukslägenheter söka främja nybildning av jordbruk.

Dylikt lån borde sålunda i regel icke beviljas i andra fall, än där den lånesökande åsyftade

Hushållningssällskapens jordförmedlingsverksamhet understödes genom statsbidrag enligt kungörelsen nr 129/1923 på så sätt, att sällskapen åtnjuta statsbidrag motsvarande vissa procenttal (i vissa fall 2 och i andra fall 3%) å beviljade egnahemslån för jordbrukslägenheter, som för egnahemsbildning uppbringas åt jordsökande antingen av sällskapet självt eller genom till sällskapet nära anknuten egnahemsorganisation eller ock eljest under sällskapets medverkan och kontroll.

Genom den sålunda statsunderstödda jordförmedlingsverksamheten uppbringas huvudsakligen redan odlad jord, i regel styckningsdelar från större egendomar, torp eller enskilda lägenheter, vilka dock ej sällan jämte den äldre inägojorden innehålla odlingstillfällen.

Odlingsverksamhetens befrämjande. Vid sidan om egnahemsverksamheten hava mera direkta statsåtgärder vidtagits för odlingsverksamhetens befrämjande.

Från odlingslånefonden anvisas lån till utförande av vattenavlednings- och avdikningsföretag, avseende odling av sankmarker. Till understödande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet av myrutdikningar och vattenavtappningar, vare sig ändamålet är uppodling av till åker eller äng lämplig jord eller minskning av frostländighet för närliggande bygd eller utdikning av redan odlad jord, har riksdagen vidare sedan flera år anvisat anslag under benämningarna norrländska avdikningsanslaget och allmänna avdikningsanslaget.

Enligt lantbruksstyrelsens årsberättelser hade under 1922 och 1923 sammanlagt 1,393 torrlägningsföretag understötts med lån från odlingslånefonden eller med bidrag från nyssnämnda anslag. Härmed avsågs torrläggning av tillhoppa 52,324 hektar, varav 2,511 hektar skulle helt nyodlas. Den sammanlagda beräknade torrlägningskostnaden angavs till i runt tal 12,7 miljoner kronor, eller i medeltal 245 kronor per hektar. Härför beviljades under sagda två år statsunderstöd till belopp av 9,8 miljoner kronor, varav 5,2 miljoner kronor såsom lån ur odlingslånefonden samt återstoden såsom bidrag ur avdikningsanslaget.

Nyodling till åker befordras dessutom genom lån från allmänna nyodlingsfonden och från norrländska nyodlingsfonden.

Under de två åren 1923 och 1924 utlämnades från dessa fonder sammanlagt 4,843 lån för nyodling av 5,901 hektar med en beräknad odlingskostnad av i runt tal 4.5 miljoner kronor — eller i genomsnitt 758 kronor per hektar — samt med en lånesumma av tillhoppa 2.3 miljoner kronor.

Jordkommissionens förslag.

I nu föreliggande motioner åberopas ett från jordkommissionen, tillsatt den 29 november 1918, framlagt förslag till lag om statsåtgärder för bildandet av nya jordbruk, vilket förslag ingår i *jordkommissionens den 11 november 1922 avgivna betänkande, del IV, som bildande av nya jordbruk m. m.* (statens offentliga utredningar 1922: 47).

På grund av inom kommissionen yppade meningsskiljaktigheter framlades betänkandet i form av följande tre särskilda förslag:

Förslag I (författat av herr Lindhagen under instämmande i väsentliga delar av herrar Johansson i Uppmälby och Pettersson i Hällbacken) innehåller — jämte annat — förslag till lagstiftning om en allmän nybyggesverksamhet jämte hemställan beträffande statens omkostnader för ändamålet. Lagförslaget avhandlar sådana frågor som begreppet nybygge; om behörighet att erhålla bistånd för bildande av nybygge; om mark och annan naturatilldelning till nybygge; om nybygges utbrytning och skyldighet att avstå enskild mark, därvid föreslås viss tvångsavlösning (expropriation); om jordlösen och förfarandet vid tvångsavlösning; om ekonomiskt understöd åt nybyggare; om nybygges överlåtande från staten till nybyggaren.

Förslag II, omfattat av herrar Ehrenborg och Jansson i Edsbacken, innehåller ett förslag till lag angående anskaffande av jord för bildande av nya jordbruk å enskild mark. Jämväl detta förslag innefattar stadganden om viss möjlighet för det allmänna att exproprieras jord för ifrågasvarande ändamål.

Förslag III utgöres av ett särskilt yttrande av herrar Olsson i Kullenbergstorp och Wohlin, vari avstyrkes, att något av förslagen I och II lägges till grund för lagstiftning i ämnet.

Redogörelse för innehållet av förslagen återfinnes i andra lagutskottets utlåtande nr 39 år 1924. Det i förslaget I ingående lagförslaget om allmän nybyggesverksamhet är såsom bilaga fogat till motionen nr 164 i första kammaren 1925.

Jordkommissionen har i förberörda betänkande, under motiven till förslaget I, lämnat en redogörelse över befolkningsfrågans läge, varav inhämtas bland annat följande.

Under tioårsperioden 1911—1920 uppgick födelseöverskottet — d. v. s. skillnaden mellan antalet levande födda och antalet döda — till i genomsnitt 44,000 personer per år. Födelseöverskottet var relativt störst på landsbygden, 33,000 personer, samt jämförelsevis ringa i städerna, 11,000 personer, allt i genomsnitt per år. Den verkliga folkökningen under perioden i fråga uppgick för landet i dess helhet till 38,000 personer. Skillnaden mellan födelseöverskottet och folkökningen torde ange utflyttningen genom emigration efter avdrag av återinvandringen. Medan folkökningen å landsbygden var mycket ringa — trots det stora födelseöverskottet — eller blott 658 personer, uppvisade städerna en så stor folkökning som 37,500 personer, allt i genomsnitt per år. Skulle emigrationen och inflyttningen till städerna stängas, gällde det att bereda utkomst för landsbygdens födelseöverskott, som fortfarande torde kunna beräknas till omkring 33,000 personer årligen.

Jordkommissionens uttalanden om befolkningsöverskottet och om angelägenheten av bildandet av nya jordbruk.

I detta sammanhang må framhållas, att födelseöverskottet för landsbygden under de tre åren 1921—23 uppgått till i genomsnitt något över 35,000 personer per år. På grund av den hämmade emigrationen och försvårade inflyttningen till städerna och industrien har landsbygdens folkökning under dessa tre år varit större än förut samt uppgått till ungefär 6,500 personer per år, d. v. s. omkring tio gånger mer än medeltalet för tioårsperioden 1911—1920.

Jordkommissionen har i sin allmänna motivering på i huvudsak följande sätt framhållit angelägenheten att befrämja bildandet av nya jordbruk, därvid kommissionen starkt understrukit frågans befolkningspolitiska sida.

Bönders, torparens och andra mindre arrendatorers övertaliga söner och döttrar, backstugusittare, lant- och skogsarbetare, hade länge stått som en tät armé, väntande och längtande efter ett eget jordbruk. Fäderneslandets oförmåga att tillfredsställa deras krav på ett drägligt livsuppehälle hade varit en av huvudorsakerna till emigrationen och inflyttningen från landsbygden till städerna och industrien.

De djupa leden stode fortfarande i hopplös bidan. De tätnade till och med i mån av befolkningens tillväxt samt i följd av svårigheter, som reste sig för emigrationen. Genom industriens nuvarande tillbakagång vore nytt tilllopp till industriens arbetsmöjligheter stängt, varjämte ett stort antal arbetslösa industriarbetare och särskilt de, som kommit från landsbygden, önskade falla tillbaka på jordbruket som den enda utvägen.

Genom nya jordbruk åstadkommes livsuppehälle åt dem, som ej hade något. På detta sätt ökades ock arealen av den jord, som producerade livsmedel för landet. En produktiv uppgift således av största betydelse.

I detta sammanhang erinrades även om den allvarliga fråga, som kallades landsbygdens avfolkning. Denna tidsföreteelse vore närmast en följd av den industriella utvecklingen och tillika av de inom alla samhällslager ökade levnadsbehoven. Denna rörelse ginge allt för mycket mot naturen. Den hade till följe icke blott avbräck i jordbrukets utveckling utan ock äventyrligheter för folkförsörjningen i övrigt, folkhälsan och karaktärsdaningen. I detta hänseende hade statsätgärder att skapa nya jordbruk sin betydelse. De innebure tillika ett bindande vid landsbygden av jordbrukssökande, vilka eljest skulle komma att söka sig till industrien och därigenom försämma utkomstmöjligheterna för den gamla industriarbetarstammen med dess svikande utkomstmöjligheter.

Bildandet av nya jordbruk vore således av flera anledningar en brådskande angelägenhet.

Jordkommissionens uttalanden om tillgången på jord för bildande av nya jordbruk.

Frågan om tillgången på jord för bildande av nya jordbruk avhandlas i jordkommissionens nyssnämnda betänkande, varav inhämtas bland annat följande.

Den första fordran på ett rationellt nybyggesväsende vore, att framför allt oodlad men odlingsbar jord toges i anspråk. Endast därigenom tillskapades ny utkomst och ökad produktion av livsmedel.

Odlingstillfällena å kronoskogarna borde naturligtvis utnyttjas. Men dessa, vilka enligt kolonisationskommitténs inventering angivits omfatta 111,131 hektar och vilka vore belägna huvudsakligen i Lappmarken, vore ej tillräckliga. Dessutom kunde dessa i regel knappast komma i fråga annat än för den befolkning, som vore hemmavan i trakten.

Likaså borde jord från statens jordbruksdomäner liksom den ecklesiastika jorden stå till buds för nybyggesväsendet.

Den största tillgången på kolonisationsmöjligheter låge uppenbarligen på den enskilda jorden i landets alla delar. Den lämpligaste lägenheten borde tagas i anspråk först, oavsett vem som vore ägare till marken. Härigenom befrämjades en rationell kolonisation, som alltså småningom ryckte närmare obygderna och gjorde även dessa med tiden lämpligare för nya bosättningar.

Kolonisationskommittén hade, med anledning av en riksdagsskrivelse nr 348 år 1918 om kolonisation å bondejord i Norrland och Dalarna, inventerat

tre norrlandssocknar (Råneå i Norrbottens, Burträsk i Västerbottens och Hammerdal i Jämtlands län). Därvid anträffades 39,161 hektar odlingsbar jord, varav 8,468 hektar fastmark och 30,693 hektar torvmark. I bolagshand vore 12,400 hektar odlingsjord och i bondehand 26,761 hektar. Socknarnas redan odlade jord stannade vid 13,421 hektar. (Utredningsresultatet ingår i serien Sveriges offentliga utredningar 1922: 32.)

Vidare hade sagda kommitté verkställt inventering av odlingsjord å fastigheter i enskild ägo, belägna inom ett avstånd av omkring 2 mil å vardera sidan om Inlandsbanan i dess sträckning från södra gränsen av Ströms socken i Jämtlands län till Storuman i Västerbottens län. Den därvid anträffade odlingsmarken uppginge (enligt den sedermera tryckta redogörelsen i Sveriges offentliga utredningar 1923: 25) till 49,349 hektar, varav 16,382 hektar fastmark och 32,967 hektar torvmark. I bolags ägo vore 19,682 hektar och i bönders 29,667 hektar. Vid denna inventering hade särskilt god och riklig odlingsmark, lämpad för kolonisation i stor skala, konstaterats inom Ströms, Alanäs och Tåsjö socknar å det jämtländska silurområdet.

Rörande odlingsjorden i mellersta och södra Sverige meddelade kommissionen en sammanfattning av svaren på vissa frågor från kommissionen till kommunerna. Från 314 kommuner i dessa delar av riket föreläge inkomna uppgifter om odlingsmarkens areal, enligt vilka i dessa kommuner skulle finnas 51,919 hektar odlingsbar jord.

Man kunde med bestämdhet antaga, att en ganska avsevärd tillgång på odlingslägenheter finnes i södra och mellersta Sverige, vilka antagligen till övervägande del lämpade sig till nya jordbruk. I flertalet fall syntes odlingsmarken, särskilt då fråga vore om större arealer, utgöras av mossar eller vattensjuka marker, för vilkas tillgodogörande förutsattes dikningar, invallningar, strömrensningar, sjösänkningar o. d.

Jordkommissionen har vidare i sina motiv berört frågan, huruvida en kolonisation å odlingsmark kunde löna sig, samt avhandlat spørsmålet om statens ekonomiska understöd. Härav inhämtas i huvudsak följande.

Jordkommissionens uttalanden om kostnadsfrågan m. m.

Det kunde ej förnekas, att vanskligheterna vid nyodling vore mycket stora. Statistiken visade dock, att nyodlingsverksamheten oavslutligt fortskridit trots allt och detta även under tider med höga pris. Till avsevärd del hade dessa nyodlingar tillkommit till följd av statliga anslag och lån. De förutsättningar, under vilka landet nu tvingades in i omfattande försök att tillgodogöra sig odlingsmarken, vore ej i allt desamma som tidigare. Kostnaderna för att iordningställa marken och uppföra husen vore jämförelsevis mycket dyrbarare nu än förr. Denna ökade kostnad motsvarades åtminstone icke för närvarande av en motsvarande ökning i den avkomst av jorden, som tillföle jordbrukaren.

För nybyggenas åstadkommande måste ekonomiskt understöd lämnas från det allmännas sida. De utgifter, som förekomme för uppnående av den ifrågavarande uppgiften, vore, bland andra, omkostnader för markens förvärfvande, oundgängliga åbyggnader, odlingsmarkens uppodling i tillräcklig omfattning, nödig utfartsväg, erforderliga inventarier, organisationsutgifter, nödtorftigt uppehälle åt nybyggaren, intills det nya jordbruket lämnade avkastning m. m. Det vore påtagligt, att de flesta nybyggare skulle digna under denna börda av utgifter, om den ej lättades. På det allmännas bekostnad borde de huvudsakliga utdikningarna och väganläggningarna ombesörjas. Lån borde lämnas för uppförande av byggnader m. m. Emellertid vore det icke någon mening uti, att till en nybyggare överlättes en med gäld så belastad fastighet, att han snart måste gå ifrån nybygget eller i

lyckligaste fall där framsläpa en eländig tillvaro. Befunnes kostnaderna, i den mån de skulle vila på nybyggaren, ur nämnda synpunkter för höga, funnes ingen annan utväg än att avlyfta från nybyggaren vad som vore för mycket och binda honom endast vid en rimlig andel i kostnaderna. Härigenom uppstode en förlust, som stannade på statsverket.

Jordkommissionens förslag om sättet för anskaffande av jord.

En väsentlig del av jordkommissionens ovan nämnda betänkande och förslag berör frågan om sättet för anskaffande av den för nybyggesverksamheten erforderliga jorden. Därvid ifrågasättes, såsom tidigare omnämnts, i förslaget I och även i förslaget II viss tvångsavlösning medelst expropriation.

1924 års riksdag.

I denna del bragtes kommissionens förslag inför riksdagens prövning genom motioner nr 97 i första och nr 178 i andra kammaren år 1924. Efter avstyrkande utlåtande nr 39 av andra lagutskottet — till vilket var fogad en reservation av herrar Linder m. fl. — avslog riksdagen det i motionerna framställda yrkandet om skrivelse till Kungl. Maj:t med hemställan om utarbetande av förslag till lag om expropriation av jord för bildande av nya jordbruk. För utskottets avstyrkande utlåtande avgåvos i första kammaren 63 röster mot 35. I andra kammaren, där röstsiffrorna voro 84 mot 84, gav den avlagda sedeln utslag för utskottet.

Emellertid har yrkande om skrivelser angående expropriationslagar för främjande av kolonisationen framförts jämväl vid årets riksdag, nämligen i motioner nr 162 och 163 i första samt nr 167 och 168 i andra kammaren. Dessa motioner hava icke hänskjutits till sammansatt andra lag- och jordbruksutskott utan behandlats av andra lagutskottet.

Motiveringen till förvarande motioner.

Till stöd för den i nu föreliggande motioner gjorda hemställan angående kolonisationsfrågans inriktande på rikets kolonisation har motionären i första kammaren anfört bland annat följande:

»Ett jordspörsmål, som icke förelåg vid 1924 års riksdag, är kolonisationsfrågan. Åtminstone har icke jordkommissionens uppfattning av densamma varit föremål för något uttalande. En expropriationslag för bildandet av nya jordbruk är endast ett föreslaget led i den av kommissionen ifrågasatta planläggningen. Bedömandet av expropriations behövlighet är också i viss mån beroende av det mål, man uppställer för sig.

Det torde vara tämligen ostridigt, att det icke är nog med egnahemsrörelsen. Den innefattar föga kolonisation i egentlig bemärkelse utan väsentligen uppstyckning av större egendomars odlade jord och förmedling av handel med färdiga småbruk. Den kan dessutom bistå företrädesvis endast dem, som förfoga över något kapital, den uttränger ofta i stället från uppehållet en del lantarbetare och den inlåter sig ej på problemet om den stora egendomens uppgift att skaffa livsmedel åt städerna och den icke jordbrukande befolkningen.

Ett uttryck för nödvändigheten att vidga programmet ligger i det allmänna ropet på utnyttjande i kolonisationssyfte av den förefintliga kronomarken och den ecklesiastiska jorden. Kronojorden räcker dock icke långt, helst sedan den alltmer utskiftats till enskilde. Den ecklesiastiska jorden är till läge och omfattning icke heller tillräcklig, och dess utnyttjande kan likaledes företrädesvis

bestå blott i uppdelning av odlad jord och utbrytning av färdiga småbruk. Jordkommissionen har hänvisat även till den ecklesiastika jorden såsom en utväg bland andra, och detta var den enda framställning av kommissionen, om vilken alla ledamöterna enade sig. (Del IV: skrivelsen till justitieministern och sid. 159.)

Under striderna i norrlandsfrågan voro trävarubolagens och andra veder-sakares oavlätliga paroll, att den allmänna jorden ensam borde mottaga och tillgodose bekymren, vilket ock borde ske så, att den bortgavs till enskilde. 'Den stora plundringen' av allmän jordegendom är en gammal historisk företeelse i svensk jordpolitik. För närvarande äro hänvisningarna till kronans och den ecklesiastika jorden lika enträgna. Det är de enskilda intressena, som tala och söka draga uppmärksamheten från de vida talrikare och, fränsett den ecklesiastika jorden, mänskligare kolonisationsmöjligheter, som den enskilda jorden erbjuder.

Såsom i jordkommissionens betänkande ur olika synpunkter utförligt motiverats, uppfordrar det nuvarande läget icke blott till Norrlands kolonisation, varmed officiellt menas kolonisation allenast å kronojord därstädes. Förhållandena påkalla i högsta grad rikets kolonisation och detta i all synnerhet sedan emigrationsmöjligheterna alltmer minskas. Arbetslösheten och den oerhörda trängseln om uppehållena borde kunna öppna ögonen på vem som helst.

I insikt om denna nödvändighet och med beaktande på samma gång av svårigheterna har jordkommissionen därför föreslagit *en lagstiftning om en allmän nybyggesverksamhet i riket*. Förslaget har givits lagstiftningens form, därför att det vill höja frågan till dess rätta plan och tillägga varje arbetsför svensk medborgare, man eller kvinna, som saknar medel men är skicklig till jordbruk, en rättighet att erhålla statens bistånd för bildandet av nytt jordbruk, i den mån möjlighet därtill yppas. Oavsett detta rättsmoment är saken av så omfattande och aktuell betydelse, att den bör föras fram, såsom skett med många mindre angelägenheter, genom en lagstiftningsakt. Ett ytterligare skäl därtill är, att den enskilda jorden, för så vitt den befinner sig i bolags, spekulanters och större jordägares hand, måste lämna sin tribut till företaget.

I motiven och planläggningen till förslaget betonas bland annat vikten att finna någon väg till frihet för människorna mellan de två historiska systemen, statens omtanke eller personlig företagsamhet med dessas urartning, i förra fallet till tvång och i det senare till övergrepp. Det framhålls vikten av den egna kraftens utnyttjande å ena sidan samt behovet av personlig omvårdnad å den andra, så att icke ett blint öde i form av storgodsbildning, penningkapitalets koncentrerings eller liknande skickelser undanhåller menige man de primära förutsättningarna samt sålunda hindrar både vetenskapen, upplysningen och de moraliska krafterna att kunna verka.

Det hänvisas i övrigt till motiven i motionen nr 162 och jordkommissionens betänkande (första betänkandet i del IV). För att nu kommissionens synpunkter icke må opåmint begravas i glömskan, tillåter jag mig att såsom bilaga till detta betänkande återgiva dess lagförslag i ämnet. Dettas innehåll belyser vad frågan gäller och gör det i större omfattning än de båda övriga förslagen från minoriteter inom kommissionen.»

Motionären i första kammaren har därjämte hänvisat till motiven i motionen I: 162 år 1925, däri framhålls bland annat följande.

För den stora massan med två tomma händer borde jordbruk skapas på *den naturliga vägen*, vilket kunde ske genom mindre omkostnader för det allmänna. Verklig kolonisation genom nyodling åstadkommes företrädesvis

endast på denna väg genom att odlingslägenheter i närheten av hemmet toges i anspråk. Därvid kunde jorden odlas och husen byggas med stöd av hemmen, familjerna och de arbetsförtjänster, som i orten stode till buds. På detta sätt utnyttjades bäst och mest de jordsökandes egen arbetskraft och nedbringades det allmännas bidrag. Ingen hungrade efter den jord, som han ej kunde få, eller efter den jord, som kunde fås endast för penningar, vilka ej funnes, eller efter den jord, vars iordningsställande för jordbruk och utnyttjade därtill i främmande omgivningar ej kunde ske i brist på möjlighet att kunna leva.

*Utskottets
yttrande.*

Att undersöka möjligheterna för beredande av försörjning åt rikets starkt tillväxande befolkning är uppenbarligen en angelägenhet av stor samhällelig vikt. Genom den hämmade emigrationen till främmande länder i förening med industriens och stadsmannanäringarnas begränsade förmåga att giva sysselsättning åt de växande skarorna träder landets befolkningsfråga allt mera i förgrunden.

Icke minst betydelsefull torde frågan vara för landsbygdens del, varest, såsom ovan framhållits, det årliga födelseöverskottet numera uppgår till mellan 30,000 och 40,000 personer. Mot bakgrunden av tidens befolkningsproblem torde därför böra övervägas, huruvida icke landsbygdens tätande skaror må kunna — där förutsättningar härför finnas — beredas tillfälle att kvarstanna inom jordbruket ävensom i vad mån den produktiva jorden må kunna ytterligare utnyttjas i syfte att skapa vidgade utkomstmöjligheter för folköverskottet, särskilt genom bildandet av nya jordbruk och erforderlig utveckling av äldre.

Inom olika trakter av riket finnas helt visst betydande arealer odlingsbar jord, som genom kolonisationsåtgärder av skilda slag kunna erövrast för kulturen och giva upphov till nya försörjningstillfällen. De av kolonisationskommittén verkställda inventeringarna bekräfta, att vidsträckta odlingsarealer äro till finnandes inom Norrland. Enligt uttalanden av lantbruksstyrelsen, domänstyrelsen, lantmäteristyrelsen, länsstyrelserna i Norrbottens och i Jämtlands län samt svenska mosskulturföreningen, vilka uttalanden återgivas i Kungl. Maj:ts proposition till årets riksdag, nr 90, angående kolonisation å kronoparker i Norrland och Dalarna, skulle den i enskild ägo befintliga norrländska odlingsjorden vara med hänsyn till läge och beskaffenhet vida mera lämplig för bebyggelse än de huvudsakligen i Lapplands skogsregion belägna kronoparkernas mark. Men även inom landets mellersta och södra delar finnas odlingsmöjligheter, vilka hittills icke utnyttjats. Det synes vara av vikt att snarast få undersökt, huruvida och på vad sätt en systematisk kolonisation må kunna bedrivas även å andra trakter än de norrländska kronoskogarna.

Genom den statsunderstödda egnahemsverksamheten torde visserligen en ganska omfattande jordbruksbildning hava ägt rum, särskilt under senaste år, liksom därigenom också åstadkommits rätt avsevärda utvidgningar å äldre lägenheter i form av tilläggsodlingar och markförbättringar. Men för uppbringande av större till jordbruksnybildning lämpade jordområden liksom

för utförande av erforderliga grövre, flera lägenheter gemensamt berörande kolonisationsåtgärder — såsom anläggande av vägar, vattenavledning m. m. — torde nuvarande egnahemsanordningar näppeligen vara tillräckliga. Härtill kommer, att egnahemslåneförmedlarna knappast torde kunna med nu utgående statsunderstöd påtaga sig de kostnader och den risk, som antagligen bleve förenad med dylik bygdbrytning, och ej heller lämna nybyggaren det stöd, som torde krävas för att en mindre bemedlad skall kunna mäktas genomföra det helt visst oftast vanskliga och kostsamma företaget att från obruten mark skapa ett nytt självständigt jordbruk.

Hela den föreliggande frågan torde emellertid böra göras till föremål för en skyndsam, objektiv och förutsättningslös utredning rörande möjligheterna och förutsättningarna för en vidgad inre kolonisation samt vägarna för dennas ändamålsenliga bedrivande. Enär en verksamhet av denna art inrymmer omfattande ekonomiska problem samtidigt som den givetvis är en fråga av stor social räckvidd, torde spørsmålets ekonomiska sida därvid jämväl böra vederbörligen utredas.

Under åberopande av det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen i anledning av förevarande motioner I: 164 och II: 169 måtte i skrivelse hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om utredning, huruvida och på vad sätt kolonisation å odlingsbar jord må kunna genom statliga åtgärder åvägabringas inom landet i vidare utsträckning än vad för närvarande är fallet, samt för riksdagen framlägga de förslag, som därav må föranledas.

Stockholm den 17 april 1925.

På sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets vägnar:

PAUL HELLSTRÖM.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Hellström*, *Linder*, *Bror Petré*n, greve *Spens*, *Lindhagen*, *Sederholm*, *Gabrielsson* och *Lüterkort*;

från andra kammaren: herrar *Johansson* i Kälkebo, *Hagman*, *Hage*, *Magnusson* i Skövde, *Johansson* i Uppmälby, *Sjöblom*, *Pettersson* i Bjälbo och *Johansson* i Hallagården.

Reservation

av herr greve *Spens* beträffande motiveringen.
